

HÁBORÚBAN HALLGATNAK A MŰZSÁK?

CHIOVINI FERENC MURÁLIS MŰVÉSZETÉNEK ISMERETLEN ALKOTÁSAI:
AZ ÉSZAK-ERDÉLYI HATÁRVADÁSZ-LAKTANYÁK FRESKÓTERVEI ÉS DOKUMENTUMAI

*Kiállítási katalógus
Budapest, 2025*

HÁBORÚBAN HALLGATNAK A MÚZSÁK?

A címadó – Cicero nyomán keletkezett – klasszikus szállóige „*inter arma silent musae*” végén a kérdőjel nem elírás vagy véletlen műve. Jelen katalógus ugyanis Chiovini Ferenc mindeddig ismeretlen, a II. világháború alatt, az 1940-es évek első felében az észak-erdélyi határvidék-laktanyákba készített freskóinak fennmaradt vázlatait mutatja be. A katalógussal párhuzamosan a Rendvédelem-történeti Füzetek (*Acta Historiae Praesidii Ordinis*) XXXV. évfolyam 69-70., 2025. évi számában megjelenő, Hatvani István Gáborral közösen írt tanulmányunkban feltárjuk, hogy a határvidék-laktanyák freskói nemcsak Chiovini későbbi, történelmi tárgyú alkotásainak ikonográfiai gyökereihez kulcsfontosságú források, hanem a korszak kiemelkedő példái is egyben. Mindezek új perspektívát nyitnak a művész életműve jobb megismeréséhez, értelmezéséhez, belső összefüggéseinek feltárásához, egyben rávilágítanak a murális és táblaképi alkotásai közötti motívumvándorlás jelentőségére.

A több évre kiterjedő megbízások során Chiovini festői programja szorosan kapcsolódott a Magyar Királyi Honvédség identitáspolitikai narratíváihoz. A határvédelem romantikus-militáris képi világában meghatározó szerepet játszott az Árpád-kori gyepűrendszer, a végvári és a kuruc hagyomány, különösen a székelyek helytállásának megjelenítése. Ebbe a sorba illeszthetőek a Magyarország hadtörténetében kiemelkedő hadvezérek: a 15. században a törökverő Hunyadi János, valamint az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc legendás tábornoka, Bem apó és Csetz János személyének középpontba helyezése, akiknek tevékenysége Erdélyben meghatározó volt. A fentiekén kívül még további, népeleti ihletésű jeleneteket is ábrázolt a művész. Az ezekkel a motívumokkal tervezett borsai, majd később a borgóprundi kaszárnyaépületek belső tereit díszítő falfestmények egyedinek mondhatók, hiszen a korszak murális művészete főként templomi és középületi megbízásokhoz kötődött. Bár a freskók napjainkra megsemmisültek, így többé már nem láthatók, mégis fennmaradtak a katalógusban közlésre kerülő vázlatok. Ezekből rekonstruálható az ikonográfiai programjuk. Kapcsolatrendszerük alapján pedig a magyar művészettörténetben fontos helyet foglalnak el és a korszak murális festészetének sajátos vonulatát képviselik.

A kiállítás anyaga igazi kuriózum. Az érdeklődő nagyközönségnek ugyanis első alkalommal nyílik lehetősége arra, hogy megtekintse Chiovini Ferencnek a Szolnoki Művésztelepen több mint 80 évvel ezelőtt, az észak-erdélyi határvadász-laktanyák (Borsa, Borgóprund, Tihuca, Gyimes, Gyergyótölgyes, Tusnád) részére készült freskóterveit, valamint a hozzájuk kapcsolódó kortörténeti dokumentumokat, vázlatokat és archív fotókat.

Dr. Kertész Róbert régész, történész, a szolnoki Damjanich János Múzeum korábbi igazgatója

CHIOVINI FERENC Besenyszögön született 1899-ben. Itt érik első meghatározó vizuális élményei, a szikes legelők, a tikkadtan pihenő gulya, az esetlen nyarakon könnyen kipattanó tűzek. Szolnokon érettségizett, majd 1917-ben az olasz frontra került, ahol vázlatfüzeteiben örökítette meg a katonaelet mindennapjait. 1924-ben szerzett diplomát a Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskolán, mesterei Rudnay Gyula és Balló Ede voltak. Nyaranta Vágó Pál főiskolások számára szervezett művésztelepén dolgozott Jászapátin. 1926-tól vendég-, majd 10 évre rá törzstagja lett a Szolnoki Művésztelepnek. Az 1930-as években olajfesték helyett elsősorban temperát használt alkotásaihoz.

Számos alkalommal állított ki Olaszországban, majd 1935–36-ban a Római Magyar Akadémia ösztöndijasa lett. Itt készült műveit III. Viktor Emánuel olasz király is megtekintette. Ezzel párhuzamosan a Római Királyi Szépművészeti Akadémia freskófestészeti tanszékének vezetője Ferruccio Ferrazzi mester freskófestészeti tanfolyamán vett részt, aki marasztalta Rómában.

Önarckép (1936, 60x50 olaj, vászon, j.j.l.)

Festészetében – a II. világháborút megelőzően – meghatározóak voltak a szakrális munkák. Mikor megkapta a jászszentandrási Szent Kereszt felmagasztalása templom freskóira a megbízást, barátját, Aba-Novák Vilmost kérte fel társául (1933). A szolnoki Újvárosi Temetői Szentlélek templom freskóit ő, az ornamentikákat felesége, Wegling Irén festőművésznő festette (1936).

Freskókkal díszítette még a békésszentandrási Szent András plébániatemplomot (1939) és szekkókkal Cegléden a Szent Kereszt Felmagasztalása templomot (1955). 1938-ban a Szt. István emlékében miniszteri elismerésben részesült Szent István térítő útja c. pályaművéért.

A háború végét követő változások miatt fel kellett hagynia azzal a nagyszabású egyházművészettel, amit mindaddig folytatott. Monumentalitásra való igényét a *plein air* festészetében teljesítette ki.

A *plein air* hagyományos módszereinek felhasználásával, a megfigyelés és látomás váltakozásával az „ősi Alföld monumentalitását” örökölte meg. A kocsiút aranyló porát,

a lovak erőtlől duzzadó testét, a tehének nyugalmát, a Hortobágy elmosódó horizontja fölé emelkedő itatók magasban nyugvó gémjét, az éggel összeérő folyó kékjét, a házak falán felizzó lemenő nap fényét, a mélán elnyúló alföldi tájra ráboruló ég végtelenségét, de a vásárok vidám népét, a körhinta körül settenkedő gyerekeket, a vízparti csónakokból halászokat festette évszakokon és évtizedeken át.

Festményeit realizmus, mély, tüzes, élénk színek, erős színellentétek, és expresszív kifejezőmód jellemzik. A vizuális igazságok festője volt.

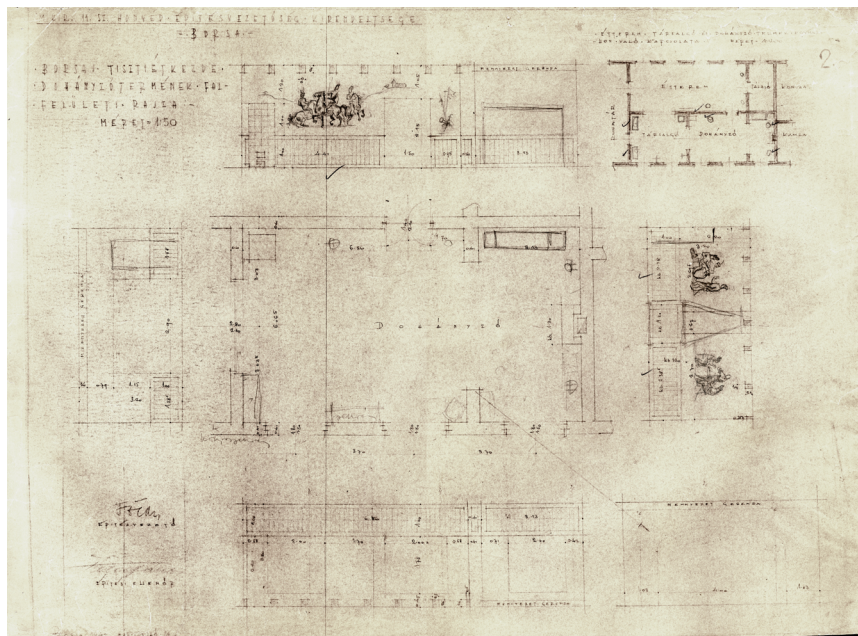
Élete végéig szorosan kötődött a Szolnoki Művésztelephez, nagy hatással volt a későbbi fiatal festőkre, a telephez kapcsolódó művész-közösség motorjává, doyenjévé vált, haláláig aktívan alkotott.

Munkácsy Mihály – Pro Urbe díjas Érdemes Művész; alapító tagja a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatnak, és a Nemzeti Szalon Művészeti Egyesületnek.

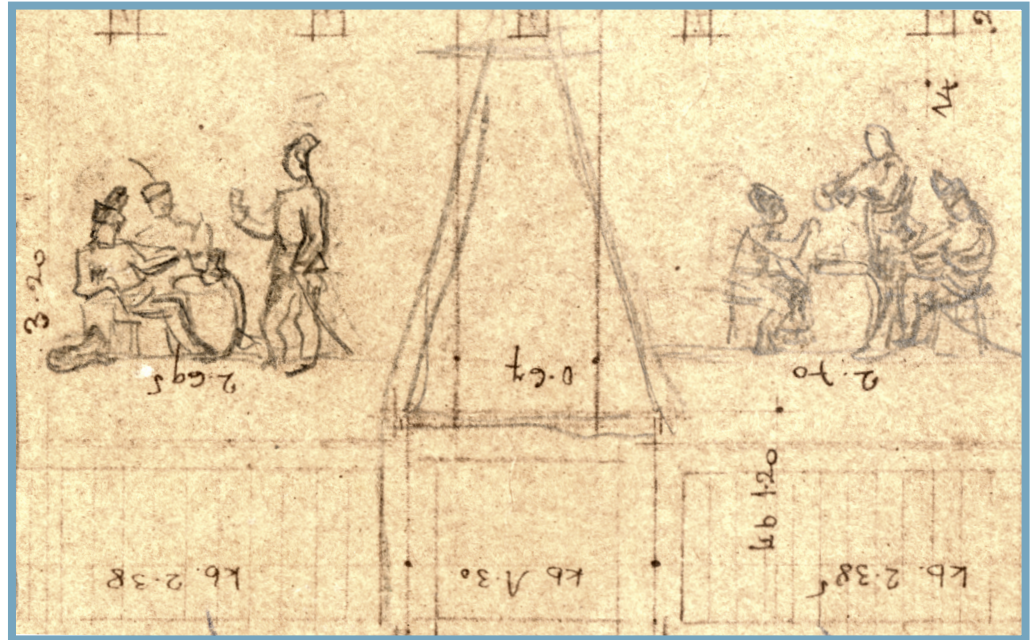
Nem lehet a művészet tárgya amiben nincs humánus!
Chiovini Ferenc

Nemzeti képzőművészetünk igen fontos fejezete az, amit Te tettél; piktúránk összképében olyan hangvételt képviselsz, amelynek sajátosságai nélkül művelődésünk önálló karakterrel nem rendelkezne. Hála Neked következeteségedért, a szolnoki és környékbeli motívumokért, azért az érzékenységedért, mellyel magyar hazánk szívének dobogását kifejezted.

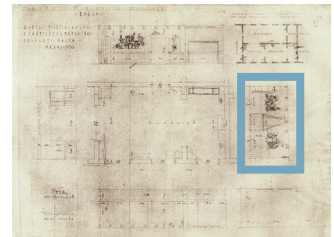
Pogány Ö. Gábor, művészettörténész, a Magyar Nemzeti Galéria alapító főigazgatója

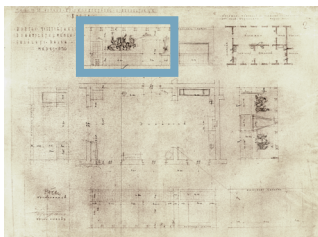
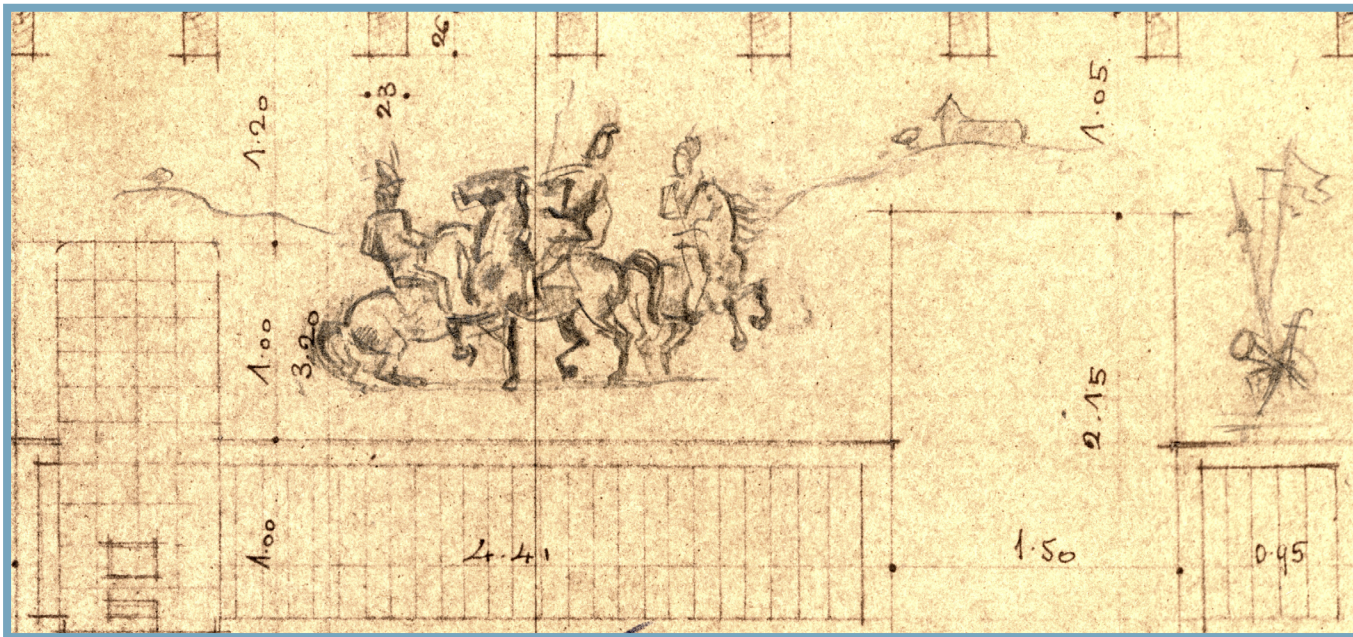

1. kép. A borsai határvadász-laktanya tiszti étkezdéje:
az étterem, társalgó- és dohányzóterem alaprajza – kinagyítva a dohányzóhelyiség.
Az épület falfelületi rajzaira Chiovini Ferenc leadott és jóváhagyott tervei,
a Magyar Királyi 11. számú Honvéd Építésvezetőség Kirendeltsége számára, 1:50-es méretarányban
(1942.08.16.) (487/658-as sorszámú tervdokumentáció, 2. oldal, forrás: Chiovini családi archívum)

2. kép. A dohányzó rövidebb (társalgóval szemközi) oldalfalának ivójelenet terve (az 1. kép kivágata)

3. kép. A dohányzó étterem felöli oldalfalának lovas kompozíció terve (az 1. kép kivágata)

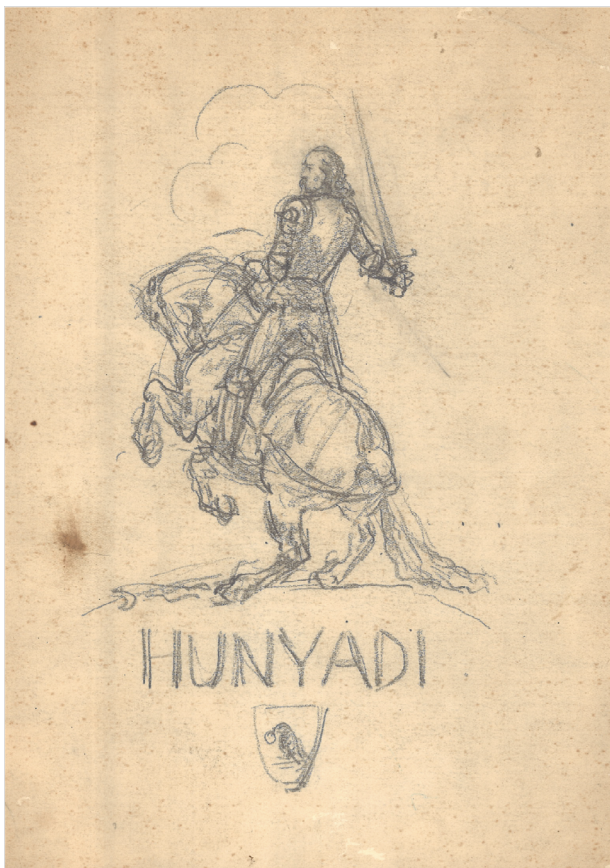
4. kép. Chiovini Ferenc: Kurucok
(42×30 cm, tempera, karton,
Besenyszög Város Önkormányzatának tulajdona,
megtekinthető a város Chiovini termében)

5. kép. Chiovini Ferenc befejezetlen lovasrajza,
amely tematikájában kapcsolódik a határvadász-laktanyák freskó terveihez
(forrás: Chiovini családi archívum)

6. kép. Chiovini Ferenc: Székely gyepűors
(50×36 cm, olaj, karton, befejezetlen, a Chiovini család tulajdona),
amely tematikájában kapcsolódik a határvadász-laktanyák freskó terveihez

7. kép. Hunyadi a család hollós címerével –
Chiovini Ferenc vázlata az észak-erdélyi
határvadász-laktanyák részére

Csik

Csakis Borgóprund

Bem Apó arcképe

A Petőfi Sándor által rajzolt arckép.

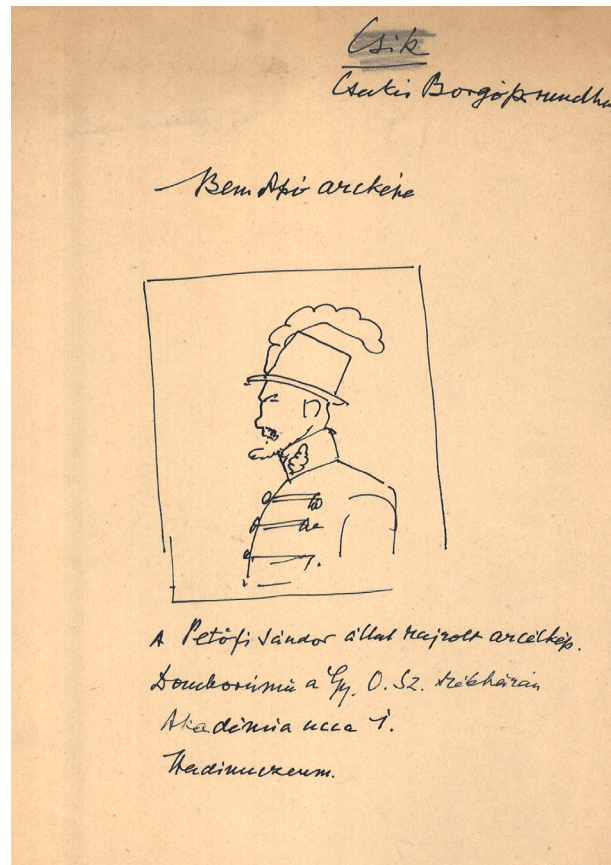
Domborúmű a Gy. O. Sz. Székházán

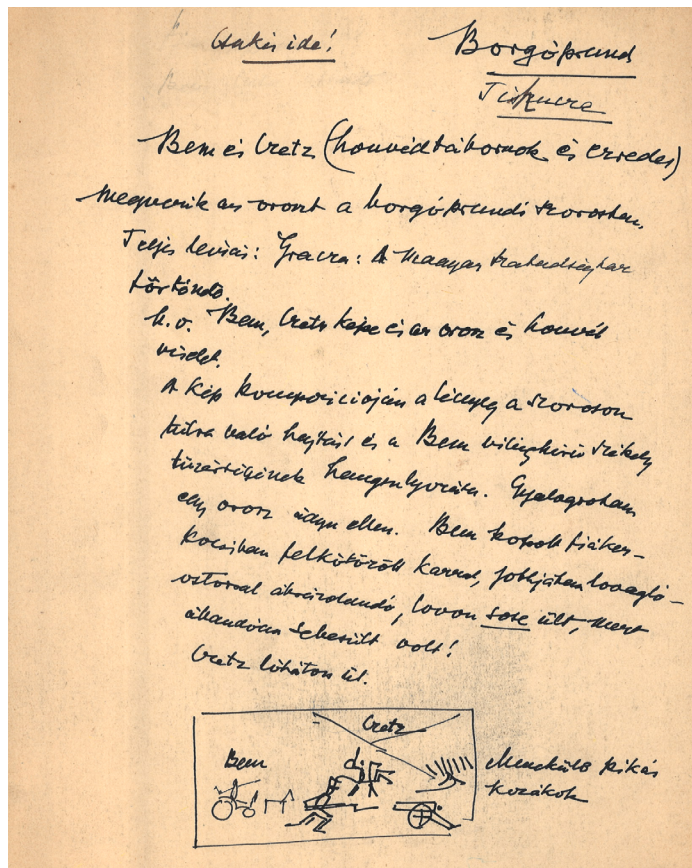
Akadémia ucca 1

Hadimuzeum.

8. kép. Petőfi Sándor rajza által inspirált Bem apó arcképe, Chiovini Ferenc vázlatja

Csakis ide! Borgóprund, Tihuczra

Bem és Czetz (honvédtábornok és ezredes) megverik az orosz t a borgóprundi szorosban.

Teljes leírás: Gracza: a magyar szabadságharc története.

Bem, Czetz képe és az orosz és honvéd viselet.

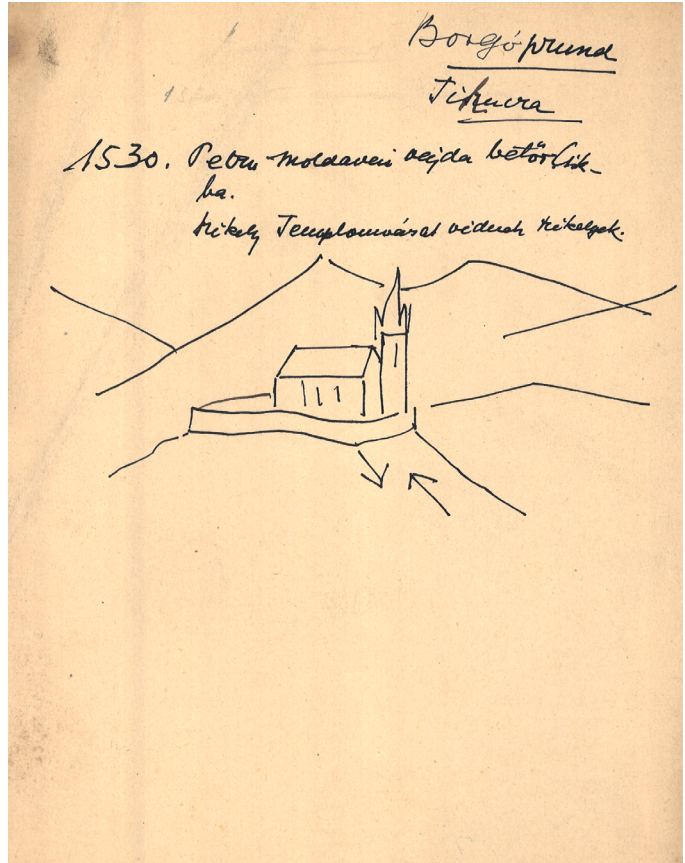
A kép koncepcióján a lényeg a szoroson tútra való hajtás és a Bem világhírű székely tüzérségének hangsúlyozása. Gyalogroham egy orosz ágyú ellen. Bem kopott fiákerkocsiban felkötözött karral, jobbján lovaglóstórral ábrázolandó, lovon sose ült, mert állandóan sebesült volt! Czecz lóháton ül.

Elmenekülő pikás kocsik.

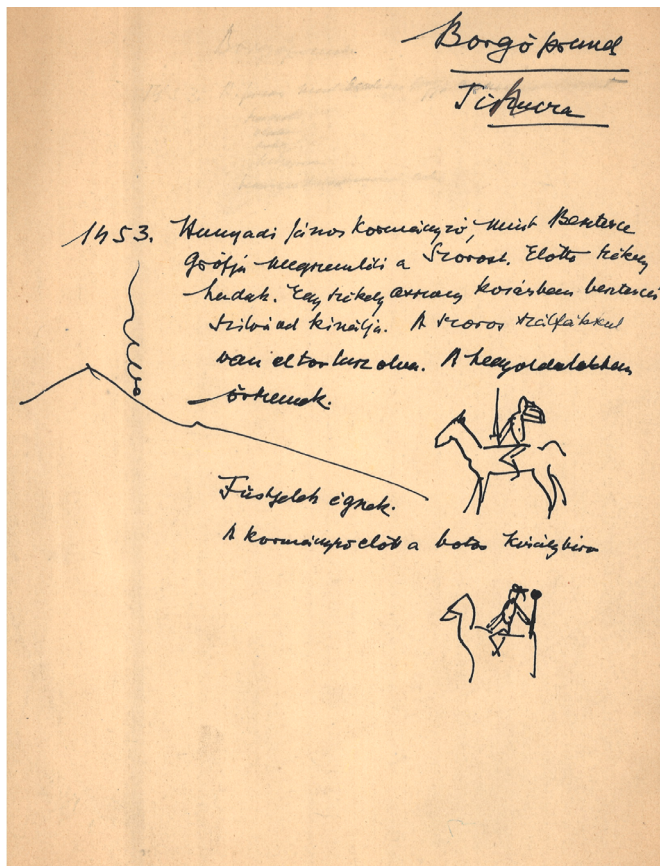
9. kép. Vázlat a borgóprundi szorosban lezajlott csatához

Borgóprund
Tihucza

1530. Petru moldvai vajda betör Csíkba.
Székely templomvárat védenek székelyek.

10. kép. Székely erődtemplom
Chioveni Ferenc stilizált vázlatán

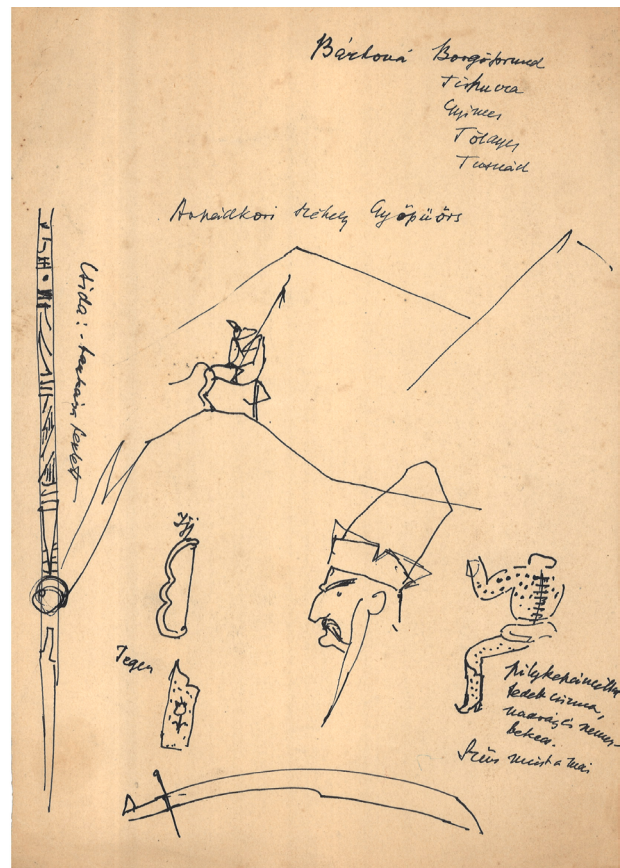
Borgóprund
Tihucza

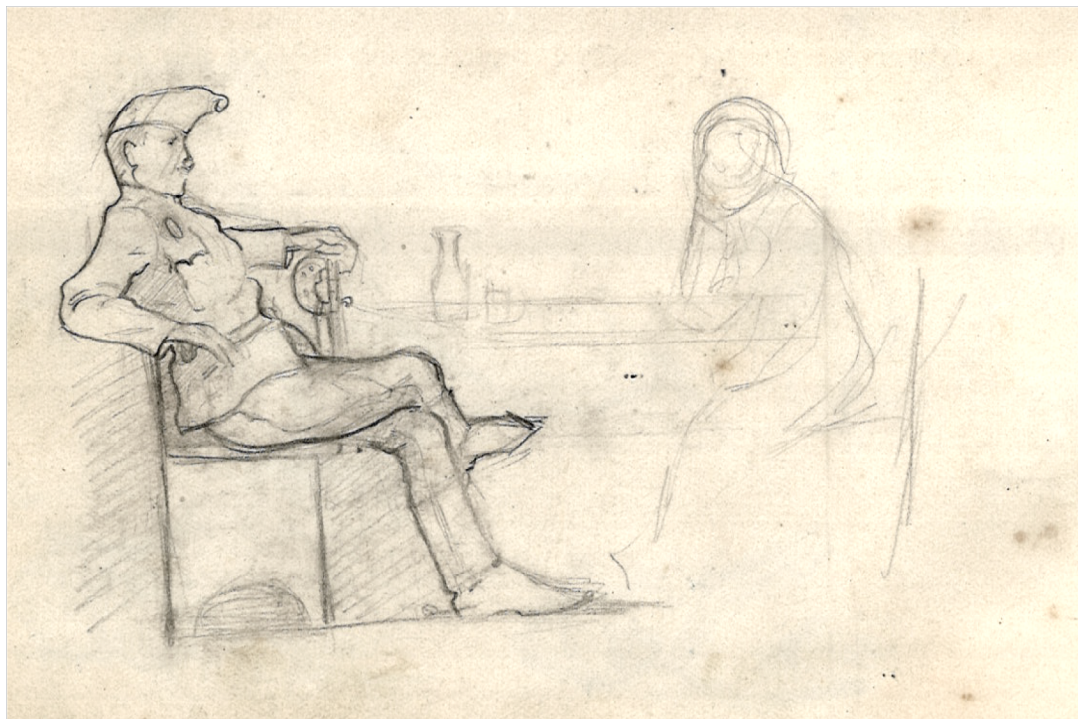
1453. Hunyadi János kormányzó,
mint Beszterce Grófja, megszemléli a
Szoros. Előtte székel hadak. Egy székel
asszony kosárban beszte-
rcei szil-
vával kínálja. A szoros szál-
fákkal van
eltörleszve. A hegyoldalakban
örszemek.
Füstjelek égnak.
A kormányzó előtt a botos királybíró.

11. kép. Chiovini Ferenc Hunyadi János
témájú vázlata – az észak-erdélyi
határvadász-laktanyák részére

Bárhová Borgóprund
Tihucza
Gyimes
Tölgyes
Tusnád
Árpádkori székely Gyöpűörs
íj, tegez
pitykepáncéllal fedett csizma,
nadrág és nemezbekecs.
Szűr mint a mai

12. kép. Székely történelmi téma:
Chiovini Ferenc vázlat a borgóprundi,
tihuca, gyimesi, gyergyótölgyesi vagy
tusnádi határvadász-laktanyák részére
(forrás: Chiovini családi archívum)

13. kép. Huszár asztalnál, befejezetlen Chiovini vázlat

14. kép. Ivó jelenet.
Vázlat a borsai határvasdász-laktanya dohányzó
helyiségének rövidebb (társalgóval szemközti) oldalfalára

15. kép. Lovas kompozíció I.

Vázlat a borsai határvadász-laktanya dohányzó helyiségének étterem felőli oldalfalára

16. kép. Lovas kompozíció II.
Vázlat a borsai határvadász-laktanya dohányzó helyiségének étterem felőli oldalfalára

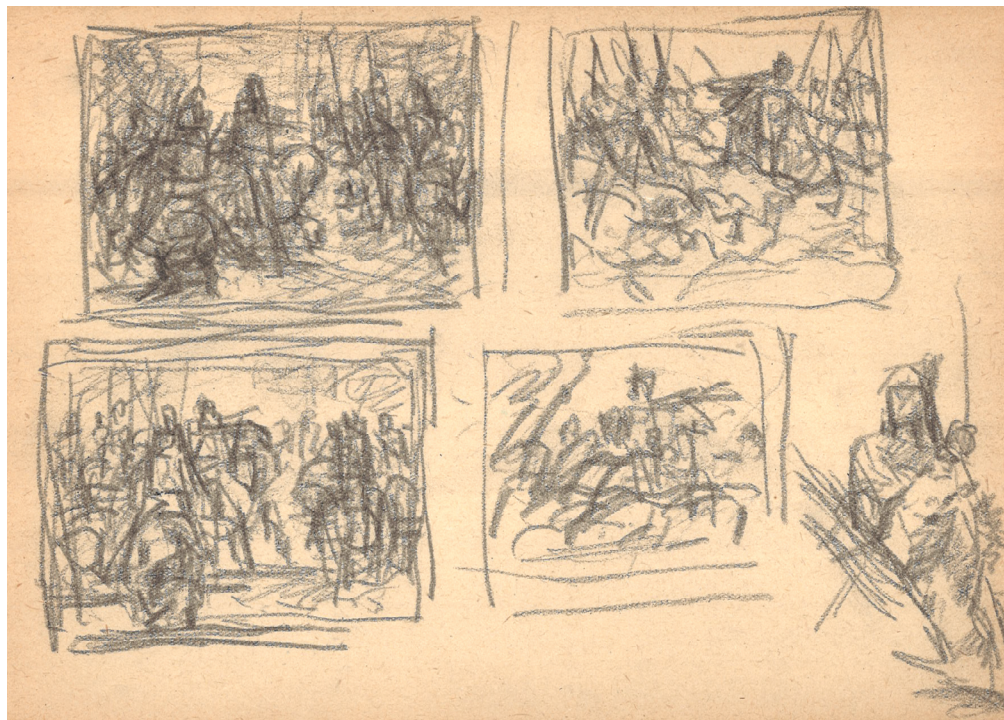

17. kép. Székely katona I.

18. kép. Székely katona II.

19. kép. Székely katona III.

20. kép. Csatajelenet – kivont karddal Hunyadi

21. kép. Székely lovas katona

22. kép. Chiovini Ferenc baráti társasággal a Keleti-Kárpátokban, 1943 nyarán
(Chiovini Ferenc jobb elöl ülve, ikonikus barett sapkájában és felesége Wegling Irén, bal elöl ülve)

Borsai havasok az Ünökőről 2285 m.
Borzas-Máramaros.

1943. VII.

Belföldön csak
3 fill. a portó
ha a keltező-
sen és név-
alattírásokon
kívül 5
ÜDVOZLÓ
szót írunk.

Copyright-by N. T.

11282

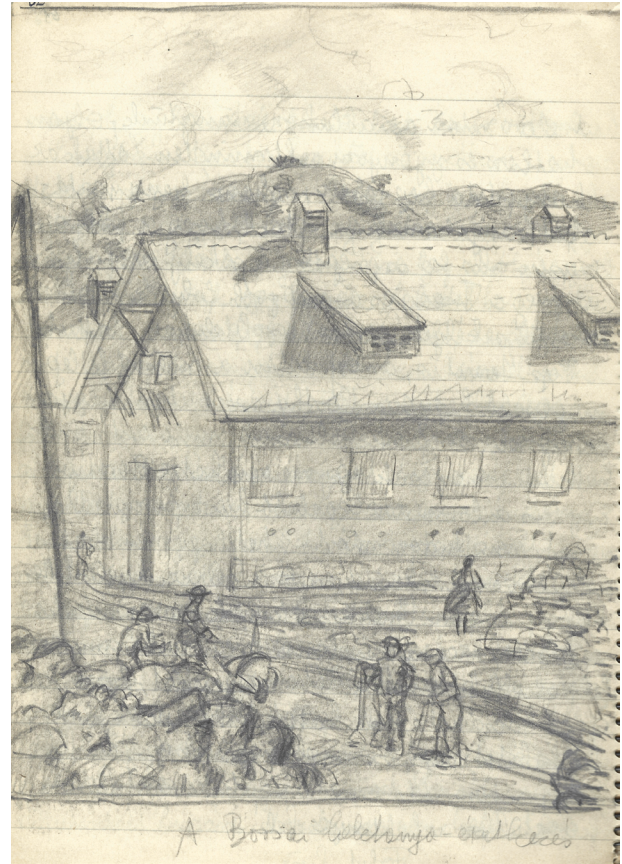
KÁRPÁTOK. Hongrie — Hungary.
Visó völgye Borsánál
a nagy Petros ódaitól nézve.

Megmunkálható: Márton János építész, Lilla-füred.

„Margit” fényképészet, Budapest-Lilla-füred.

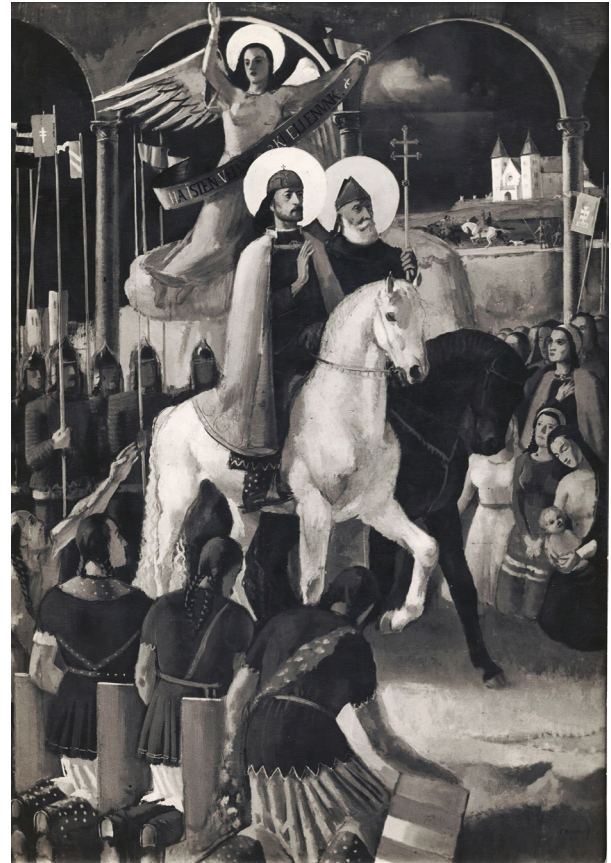
23. kép. Borsai képeslapok 1943-ból, a Chiovini családi archívumból

24. kép. Chiovini Márta - a festő lányának -
rajza naplójából, a borsai építkezésről
(1943 június)

TOVÁBBI,
NEM AZ ÉSZAK-ERDÉLYI
MUNKÁKHOZ KAPCSOLÓDÓ
KIÁLLÍTÁSON BEMUTATOTT MŰ

25. kép. Szent István térítő útja (1938),
kultuszminiszteri elismerésben részesült
freskóterv rekonstrukciója, (2×1,5 m)
melyet a művész a Lehel téri
templomba szánt

Chi osini
családi archívum®

Közreműködők:

VERITAS

Történetkutató Intézet és Levéltár

A kiállítás *A magyar határőrizet története a honfoglalástól a II. világháború végéig* c. konferencia keretében valósult meg, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság szervezésében, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltárban, 2025 novemberében

A katalógust összeállította, szerkesztette és kiadja:
Dr. Hatvani István Gábor, a művész dédunokája, a Chiovini hagyaték gondozója
Katalógusterv: Eszes Fruzsina

A katalógusban bemutatott anyagok forrása a Chiovini családi archívum.

A címlapon: Chiovini Ferenc - Székely gyepűörs

A hátlapon a borsai határvadász-laktanya homlokzati képe:

HU_BFL_XV_17_f_834_Borsa_004_Tibucz_a_homlokzatok

A katalógus az alábbi tanulmány anyagaiból készült.:

Hatvani István Gábor–Kertész Róbert:

Chiovini Ferenc murális művészetének ismeretlen alkotásai –
Észak-erdélyi határvadász-laktanyák freskói (1943).

Rendvédelem-történeti füzetek XXXV. évf. 69-70. sz. (2025)

ISBN: 978-615-02-5044-1

eISBN 978-615-02-5045-8

Készült a Nyomdában 200 példányban.
Design • Nyomda • Dekor

© 2025 Hatvani István Gábor

A mű a Creative Commons 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) licenc alatt érhető el.

Chiovini Ferenc
facebook oldal

Chiovini Ferenc
wikipedia oldal

TÍHUCZA. BORJA. KAJZINÓ ÉS
NŐTLEN TÍZSTI ÉPÜLET TERVE.

23/b

M=1:100 HOMLOKZATOK.

M.K.I.R. HONV. ÉPÍTÉSI IGAZGATÓSÁG BUDAPEST.

Előzetes
tervezés

NB. MÉRETEK A HELYSZÍNEEN ELLENŐRÍZENDŐK!

